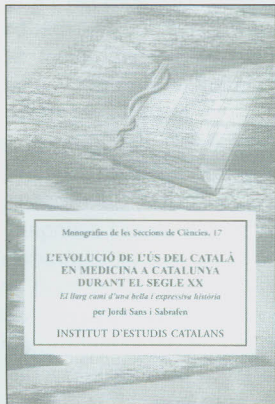

La llengua dels malalts i dels metges

Jordi Sans i Sabrafen,
L'evolució de l'ús del català en medicina a Catalunya durant el segle XX,

Institut d'Estudis Catalans, Monografies de les Seccions de Ciències, 17, Barcelona 2002.

Jordi Sans i Sabrafen, l'autor d'aquesta interessant monografia, que duu, com a subtítol, «El llarg camí d'una bella i expressiva història», és membre de la Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans des de 1994, i doctor en medicina, especialitzat en hematologia i oncologia.

El títol del seu treball és ben explícit i delimita clarament el període de temps que estudia: els cent anys del segle que ja comencem a deixar enrere. Però podem aclarir que quan diu l'ús del català vol dir en l'ensenyament, en els exàmens i les tesis doctorals, en les publicacions i en els diversos nivells de l'assistència sanitària.

El subtítol de la monografia, que ja hem indicat, és també molt aclaridor. Perquè, en definitiva, es tracta d'un text més emotiu i entenedor («una bella i expressiva història»), que no pas encoratjador i optimista. Si tant es vol, més encoratjador que no pas optimista. Car, com tots sabem, ser optimista vol dir tancar els ulls a la realitat. En definitiva, l'ús del català en medicina durant el segle passat és paral·lel i anà-

leg, si no idèntic, als altres usos socials de la llengua. Podem evocar, no sense enveja, aquells il·lustres conciutadans nostres d'ara fa cent anys, que vivien en un medi en què tot es feia en castellà però pràcticament tothom parlava en català, i que l'únic que havien de fer, i que realment van fer, era, seguint l'exemple del gran Guimerà a l'Ateneu, (el qual l'any 1985 hi fa per primer cop en català, com a president, el discurs solemne d'inauguració del nou curs), decidir-se a trencar la rutina i la inèrcia i llançar-se decididament a l'ús del català en conferències, congressos, classes i publicacions, quan, al cap de cent anys, veiem que una bona part dels qui ens assisteixen quan estem malalts no ens entenen si els parlem en català.

Aquesta reflexió inicial, que hauria de ser final, no ens priva, naturalment, de llegir amb un gran interès aquesta història, que no és únicament bella i expressiva sinó també d'una gran riquesa d'informació, rigorosa i objectiva, sobre el tema objecte de l'estudi, que s'inicia a les acaballes del segle XIX, l'any 1898, quan apareix la primera revista mèdica en català, *La Gynecologia Catalana*, dirigida pel doctor Jaume Queraltó i Ros (1868-1931), i el doctor Josep Maria Roca i Heras (1863-1930), metge i erudit, llegeix la primera comunicació en català, *La sífilis a l'Edat Mitjana*, en una sessió de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya, no sense les protestes i els esgarips que sempre han originat les accions de reivindicació de la nostra identitat catalana. Després, ja iniciat el segle XX, hi ha una correlació evident, un paral·lisme lògic entre la introducció del català en el camp de l'ensenyament i la pràctica de la medicina i el procés de la seva codificació i de la seva recuperació com a llengua de cultura, tal com l'autor no deixa naturalment de posar en relleu. Els conreadors d'una disciplina científica com la medicina que es volen servir del català en els seus estudis i les seves publicacions, es devien trobar prou més incòmodes, encara, que els poetes i els lite-

rats amb l'anarquia ortogràfica que hi havia a principis de segle. Per això, l'any 1913, amb l'aprovació i la divulgació de les *Normes ortogràfiques* de l'Institut d'Estudis Catalans, inspirades principalment, com és ben sabut, per Pompeu Fabra, és una data verament crucial, que marca un tombant decisiu i que obre el futur a totes les esperances.

És a partir d'aquesta data que la història que ens narra Jordi Sans i Sabrafen és més bella i expressiva. L'aparició de tota una plèiade brillantíssima de metges il·lustres, com Leandre Cervera, August Pi i Sunyer, els germans Antoni i Joaquim Trias i Pujol, Jaume Aiguader i Miró, Pere Gabarró, Joan Puigureda, Josep Trueta, Agustí Pedro i Pons i Josep Alsina i Bofill, entre molts més, que eren no solament uns facultatius eminents sinó també uns homes de conviccions molt clares i sòlides, va donar lloc a la realització de tota una sèrie d'iniciatives memorables i, en una bona part, perdurables, no únicament en el camp institucional sinó també en el de les publicacions, com és ara els *Annals de Medicina* de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques, el *Butlletí de la Societat Catalana de Pediatria*, el *Butlletí de la Societat de Cirurgia de Catalunya*, la col·lecció *Monografies mèdiques* dirigida pel doctor Aiguader, la revista *La Medicina Catalana*, una magnífica iniciativa del doctor Leandre Cervera, que home natjà Fabra en el seu primer número (1933), i, com a culminació d'aquest període certament gloriós, que comprèn les quatre primeres dècades del segle, l'esplèndid *Diccionari de Medicina*, publicat l'any 1936 (que va anar just!), sota la direcció del doctor Manuel Corachan, per encàrrec de l'Associació de Metges de Llengua Catalana, revisat per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, i amb prolegs del doctor August Pi Sunyer i de Pompeu Fabra.

Tot aquest procés de normalització de la llengua catalana en el camp de la medicina va quedar brutalment interromput el 1939. No es tracta, cer-

tament, de cap cas excepcional. Com deia Pla, tot fou emportat avall per una catàstrofe sense precedents. I la represa, com en altres àmbits, fou lenta i difícil. Jordi Sans assenyalava com un punt d'inflexió el discurs d'ingrés a l'Acadèmia de Medicina de Barcelona el dia 8 de novembre de 1970 pronunciat en català pel doctor Josep Alsina i Bofill. Amb el canvi de situació política i la reinstauració del govern de la Generalitat es produeixen altres fets i es canvien situacions, ben explicats per Jordi Sans, que s'insereixen en la lluita per la normalització lingüística en tots els àmbits de la vida col·lectiva, amb iniciatives i realitzacions de què ens podem sentir satisfets i orgullosos. Però cal convenir que la situació actual no és pas, en aquest com en tots els altres camps, el que havíem esperat. Hi ha hagut massa circumstàncies que ens han estat adverses: la persistent i cada cop més ferotge pressió espanyola, la irrupció imparable de l'anglès en el camp de la comunicació científica, la immigració incontrolada, la deixadesa i la inèrcia de tants i tants dels nostres connacionals... Jordi Sans, que mereix, indubtablement, una sincera felicitació pel seu excel·lent treball, el clou amb unes reflexions finals, certament poc falagueres, però que es neguen a cloure la porta a tota visió esperançada.

Albert Jané

